Finance
Money Market and Foreign Exchange Market

বিত্তীয় বজাৰৰ সংজ্ঞা

যি স্থান নাইবা ঠাইত ঋণ গ্ৰহণ কৰিব বিচৰা ব্যক্তি আৰু প্ৰতিষ্ঠানসমূহক উদ্বৃত্ত নাইবা ৰাহি পূজি থকা ব্যক্তি আৰু প্ৰতিষ্ঠানসমূহৰ সৈতে একত্ৰীত কৰা হয় তাকেই বিত্তীয় বজাৰ বুলি কোৱা হয়।

আনহাতে বিত্তীয় বজাৰ হৈছে এনে এক বজাৰ য'ত নিগমীয় প্ৰতিভূতিসমূহৰ লেনদেন কৰা হয়।

বিত্তীয় বজাৰৰ কাৰ্যাৱলী

১) সঞ্চয়ৰ সচলকৰণ আৰু বিতৰণৰ মাধ্যমেৰে সৰ্বোত্তম উৎপাদনশীল ব্যৱহাৰ হয়।

২) প্ৰতিভূতিসমূহৰ মূল্য নিৰ্ধাৰণত সহায় প্ৰদান কৰে।

৩)প্ৰয়োজনীয় প্ৰত্যৰ্পণৰ হাৰ নিৰ্ধাৰণ কৰে।

৪) বিত্তীয় সম্পদক তাৰল্য প্ৰদান কৰে।

৫) লেনদেনৰ ব্যয় হ্ৰাস কৰে।

বিত্তীয় বজাৰৰ প্ৰকাৰ

১। মুদ্ৰা বজাৰ

২। মূলধনী বজাৰ

৩। বৈদেশিক বিনিময় বজাৰ

মুদ্ৰা বজাৰ

মুদ্ৰা বজাৰ হৈছে হ্স্বম্যাদী পুঁজিৰ বজাৰ। আনহাতে মুদ্ৰা বজাৰ হৈছে হ্স্বম্যাদী চৰিত্ৰযুক্ত মৌদ্ৰিক সম্পদৰ লেনদেন কৰা কেন্দ্ৰস্থল, যিয়ে ঋণ গ্ৰহণকাৰীৰ হ্ৃস্বকালীন প্ৰয়োজনীয়তা পূৰণ কৰে আৰু ঋণ প্ৰদানকাৰীক নগদ নাইবা তাৰল্য প্ৰদান কৰে।"

মুদ্ৰা বজাৰৰ উদ্দেশ্য:

১। ঋণ লোৱাসকলক যুক্তিসংগত বুলি বিবেচিত মূল্যত হ্ৰস্বম্যাদী ঋণ প্ৰদান কৰা।

২। হ্ৰস্বম্যাদী ছিকিউৰিটিৰ বাবে ঋণদাতাক পৰ্যাপ্ত লিকুইডিটি প্ৰদান কৰা।

৩। ঋণদাতাসকলে অচল ধনক লাভজনক বিনিয়োগলৈ ৰূপান্তৰিত কৰিবলৈ সক্ষম কৰা।

৪। চৰকাৰী আৰু কৰ্তৃত্বশীল সংস্থাসমূহৰ নিয়ম-নীতি পালন কৰা।

Prepared By: H. R. Farazi

৫। অৰ্থনৈতিক ব্যৱস্থাত লিকুইডিটিৰ মাত্ৰা নিয়ন্ত্ৰণ কৰা।

৬। সংস্থাসমূহক তেওঁলোকৰ কাৰ্য্যকৰী মূলধনৰ প্ৰয়োজনীয়তা পূৰণৰ বাবে প্ৰয়োজনীয় ঋণ প্ৰদান কৰি সহায় কৰা।

৭। বেংকসমূহে তেওঁলোকৰ উদ্বৃত্ত ধন বিনিয়োগ কৰাৰ এক ভাল সুযোগ প্ৰদান কৰা।

মুদ্ৰা বজাৰৰ কাৰ্যাৱলী

১। মুদ্ৰা বজাৰে হ্ৰস্বম্যাদী পুঁজিৰ চাহিদা আৰু ইয়াৰ যোগানৰ মাজত ভাৰসাম্য নিশ্চিত কৰে।

২। মুদ্ৰা বজাৰে বিভিন্ন পক্ষৰ বাবে ঋণ উপলব্ধ কৰি অৰ্থনৈতিক বিকাশৰ সুবিধা প্ৰদান কৰে।

৩। মুদ্ৰাৰ বজাৰে চৰকাৰসমূহক ঋণৰ যোগানত প্ৰভাৱ পেলাই দেশৰ লিকুইডিটি পৰীক্ষা আৰু নিৰীক্ষণ কৰিবলৈ অনুমতি দিয়ে। ইয়াৰ দ্বাৰা মুদ্ৰাস্ফীতি নিয়ন্ত্ৰণত ৰাখিব পাৰি।

৪। পাইকাৰী বিক্ৰী, ঋণ লোৱা, বা মুদ্ৰা বজাৰত ধন বিনিয়োগৰ বাবে পক্ষসমূহক এটা উপযুক্ত মঞ্চ প্ৰদান কৰে।

৫। মুদ্ৰা বজাৰে মৌদ্ৰিক নীতি ৰূপায়নত দেশৰ কেন্দ্ৰীয় বেংকক সহায় কৰে।

৬।মুদ্ৰা বজাৰে ঋণৰ চাহিদা আৰু যোগানৰ মাজত ভাৰসাম্যতা সৃষ্টি কৰে ।

মুদ্ৰা বজাৰৰ বৈশিষ্ট্য

১। মুদা বজাৰ হৈছে হ্ৰস্বম্যাদী বিত্তীয় সম্পত্তিৰ বজাৰ যি ধনৰ ঘনিষ্ঠ বিকল্প।

২। মুদা বজাৰ হৈছে হ্ৰস্বম্যাদী ঋণৰ আহিলাৰ পাইকাৰী বজাৰ।

৩। মুদা বজাৰে এখন দেশৰ কেন্দ্ৰীয় বেংকৰ মুদ্ৰানীতি ফলপ্ৰসূ ৰূপায়ণৰ সুবিধা প্ৰদান কৰে।

৪। মুদা বজাৰত দালালৰ সহায় অবিহনে লেনদেন কৰা হয়।

৫।মুদ্ৰাৰ বজাৰৰ মুখ্য প্ৰতিষ্ঠানসমূহ হৈছে আৰ বি আই, বাণিজ্যিক বেংক, আৰু কোম্পানী।

৬। মুদ্ৰাৰ বজাৰত কেন্দ্ৰীয় বেংক পোনপটীয়াকৈ জৰিত হৈ থাকে।

মুদ্ৰা বজাৰৰ গুৰুত্বঃ

Prepared By: H. R. Farazi

এখন দেশৰ উন্নয়নৰ বাবে এখন সুবিকশিত মুদ্ৰা বজাৰ অতি প্ৰয়োজনীয়। ই বাণিজ্য আৰু উদ্যোগক পৰ্যাপ্ত আৰু দ্ৰুতভাৱে হ্ৰস্বম্যাদী ধন যোগান ধৰে। উন্নত মুদ্ৰা বজাৰে যিকোনো অৰ্থনীতিত বিত্তীয় ব্যৱস্থাৰ মসৃণ কাৰ্য্যকলাপত তলত দিয়া ধৰণে সহায় কৰে:

১/ বাণিজ্য আৰু উদ্যোগৰ বিকাশঃ মুদ্ৰা বজাৰ বাণিজ্য আৰু উদ্যোগৰ বাবে বিত্তীয় সাহায্যৰ এক গুৰুত্বপূৰ্ণ উৎস। মুদ্ৰা বজাৰে বাণিজ্য আৰু উদ্যোগৰ কাৰ্য্যকৰী মূলধনৰ প্ৰয়োজনীয়তা বিল, বাণিজ্যিক কাগজ আদিৰ জৰিয়তে বিত্তীয় সাহায্য প্ৰদান কৰে।ই ৰাষ্ট্ৰীয় আৰু আন্তঃৰাষ্ট্ৰীয় বাণিজ্য দুয়োটাতে বিত্তীয় উপলব্ধতাক প্ৰভাৱিত কৰে।

২) মূলধনী বজাৰৰ উন্নয়নঃ মুদ্ৰা বজাৰত উপলব্ধতা পুঁজি আৰু মুদ্ৰা বজাৰত সুতৰ হাৰে মূলধনী বজাৰত সম্পদ সংগ্ৰহ আৰু সুতৰ হাৰত প্ৰভাৱ পেলায় সেয়েহে মূলধনী বজাৰৰ বিকাশ নিৰ্ভৰ কৰে উন্নত মুদ্ৰা বজাৰৰ অস্তিত্বৰ ওপৰত। বৈদেশিক মুদ্ৰাৰ বজাৰ আৰু ডেৰাইভেটিভ বজাৰৰ বিকাশৰ বাবেও মুদ্ৰা বজাৰ প্ৰয়োজনীয়।

৩) বাণিজ্যিক বেংকৰ বাবে সহায়ক: ধন বজাৰে বাণিজ্যিক বেংকক তেওঁলোকৰ উদ্বৃত্ত ধন সহজে উপলব্ধি কৰিব পৰা সম্পত্তিত বিনিয়োগ কৰাৰ বাবে সহায় কৰে। প্ৰয়োজনৰ সময়ত বেংকে সোনকালে ধন ঘূৰাই পায়। এই সুবিধা মুদ্ৰা বজাৰৰ দ্বাৰা প্ৰদান কৰা হয়। তদুপৰি, মুদ্ৰা বজাৰে বাণিজ্যিক বেংকসমূহক চি আৰ আৰ আৰু এছ এল আৰৰ বিধিগত প্ৰয়োজনীয়তাসমূহ পূৰণ কৰিবলৈ সক্ষম কৰে। মুঠতে মুদ্ৰা বজাৰে জমা ধনৰ উপৰিও ধনৰ এক সুস্থিৰ উৎস প্ৰদান কৰে।

৪) কেন্দ্ৰীয় বেংকৰ বাবে সহায়ক: মুদ্ৰা বজাৰে এখন দেশৰ কেন্দ্ৰীয় বেংকক নিজৰ মুদ্ৰানীতি ফলপ্ৰসূভাৱে ৰূপায়ণ কৰাত সহায় কৰে। মুদ্ৰা বজাৰে কেন্দ্ৰীয় বেংকক পৰোক্ষ পদ্ধতি (ৰেপ' আৰু মুক্ত বজাৰৰ কাৰ্য্যকলাপ)ৰ জৰিয়তে ঋণ নিয়ন্ত্ৰণক ফলপ্ৰসূ কৰি তোলাত সহায় কৰে। মুঠতে সুবিকশিত মুদ্ৰা বজাৰে কেন্দ্ৰীয় বেংকৰ ফলপ্ৰসূ কাম-কাজত সহায় কৰে।

৫) উপযুক্ত মুদ্ৰানীতি প্ৰণয়ন: মুদ্ৰা বজাৰত প্ৰচলিত পৰিস্থিতিয়ে অৰ্থনীতিৰ মুদ্ৰা অৱস্থাৰ প্ৰকৃত সূচক হিচাপে কাম কৰে। সেয়েহে ই চৰকাৰৰ মুদ্ৰানীতি প্ৰণয়ন আৰু সংশোধন কৰাত বাবে গাইড হিচাপে কাম কৰে।

Prepared By: H. R. Farazi

৬) চৰকাৰৰ বাবে সহায়ক: উন্নত মুদ্ৰা বজাৰে ট্ৰেজাৰী বিলৰ জৰিয়তে চৰকাৰক হ্ৰস্বম্যাদী ঋণ সংগ্ৰহ কৰাত সহায় কৰে। ট্ৰেজাৰী বিলৰ জৰিয়তে চৰকাৰে হ্ৰস্বম্যাদী পুঁজিৰ অভাৱ পূৰণ কৰিব পাৰে।

উন্নত মুদ্ৰা বজাৰৰ বৈশিষ্ট্য:

প্ৰতিখন দেশতে কিছুমান ধৰণৰ মুদ্ৰা বজাৰ আছে। ইয়াৰে কিছুমান অতি উন্নত হোৱাৰ বিপৰীতে কিছুমান ভালদৰে বিকশিত নহয়। যিকোনো অৰ্থনীতিৰ বিকাশৰ বাবে এখন সুবিকশিত আৰু কাৰ্যক্ষম মুদ্ৰা বজাৰ প্ৰয়োজনীয়। উন্নত আৰু দক্ষ মুদ্ৰা বজাৰৰ বৈশিষ্ট্য বা পূৰ্বচৰ্তসমূহ তলত উল্লেখ কৰা হৈছে:

উচ্চ উন্নত বাণিজ্যিক বেংকিং ব্যৱস্থা: বাণিজ্যিক বেংক হৈছে সমগ্ৰ হ্ৰস্বম্যাদী পুঁজিৰ স্নায়ুকেন্দ্ৰ। কেন্দ্ৰীয় বেংক আৰু মুদ্ৰা বজাৰৰ বিভিন্ন খণ্ডৰ মাজত বাণিজ্যিক বেংকে এক গুৰুত্বপূৰ্ণ যোগসূত্ৰ হিচাপে কাম কৰে। বাণিজ্যিক বেংকিং ব্যৱস্থা যেতিয়া বিকশিত বা সংগঠিত হ'ব তেতিয়া মুদ্ৰা বজাৰৰ বিকাশ হ'ব।

কেন্দ্ৰীয় বেংকৰ উপস্থিতিঃ উন্নত মুদ্ৰা বজাৰত সদায় কেন্দ্ৰীয় বেংক পোনপটীয়াকৈ জৰিত হৈ থাকে। মুদ্ৰা বজাৰৰ দিশ আৰু নিয়ন্ত্ৰণৰ বাবে কেন্দ্ৰীয় বেংকৰ প্ৰয়োজন।

উপ বজাৰৰ অস্তিত্ব: মুদ্ৰা বজাৰ হৈছে বিভিন্ন উপ বজাৰৰ এটা গোট। প্ৰতিখন উপ বজাৰে বিভিন্ন মেচিউৰিটিৰ যন্ত্ৰৰ সৈতে লেনদেন কৰে। বৃহৎ সংখ্যক উপবজাৰ থাকিব লাগে। উপ বজাৰৰ সংখ্যা যিমানেই বেছি হ'ব সিমানেই মুদ্ৰা বজাৰৰ গাঁথনি বহল আৰু উন্নত হ'ব।

ঋণৰ যন্ত্ৰৰ উপলব্ধতা: উন্নত মুদ্ৰা বজাৰৰ অস্তিত্বৰ বাবে সহজে গ্ৰহণযোগ্য ছিকিউৰিটিৰ অবিৰত উপলব্ধতা প্ৰয়োজনীয়। বিভিন্ন ধৰণৰ যন্ত্ৰ বা ছিকিউৰিটিৰ উপৰিও এই ছিকিউৰিটিসমূহৰ লেনদেন কৰিবলৈ মুদ্ৰা বজাৰত অংশগ্ৰহণকাৰী থাকিব লাগে।

গৌণ বজাৰৰ অস্তিত্ব: মুদ্ৰা বজাৰৰ সফলতা সদায় গৌণ বজাৰৰ ওপৰত নিৰ্ভৰশীল। যদি গৌণ বজাৰখন বিকশিত হয়, তেন্তে যন্ত্ৰসমূহৰ সক্ৰিয় ব্যৱসায় হয়।

যথেষ্ট সম্পদৰ উপলব্ধতা: উপ বজাৰসমূহত লেনদেনৰ বিত্তীয় সাহায্যৰ বাবে পৰ্যাপ্ত ধনৰ উপলব্ধতা থাকিব লাগে। এই ধন দেশৰ ভিতৰৰ পৰা আৰু দেশৰ বাহিৰৰ পৰা আহিব পাৰে।

Prepared By: H. R. Farazi

ধনৰ চাহিদা আৰু যোগানঃ মুদ্ৰাৰ বজাৰত ধনৰ চাহিদা আৰু যোগান বৃহৎ হ'ব লাগে। ইয়াৰ নিৰ্ভৰ কৰে অংশগ্ৰহণকাৰীৰ সংখ্যাৰ ওপৰত আৰু লগতে বিভিন্ন খণ্ডত বিনিয়োগক উৎসাহিত কৰাৰ ক্ষেত্ৰত চৰকাৰী নীতি আৰু আৰ বি আইৰ মুদ্ৰানীতিৰ ওপৰত।

মুদ্ৰা বজাৰৰ গঠন :

ভাৰতীয় মুদ্ৰা বজাৰত আৰ বি আইয়ে মূল ভূমিকা গ্ৰহণ কৰে। আৰ বি আই আমাৰ দেশৰ মুদ্ৰা ব্যৱস্থাৰ স্নায়ুকেন্দ্ৰ। ভাৰতীয় মুদ্ৰা বজাৰখন অতি বিচ্ছিন্ন আৰু অসংগঠিত। ভাৰতীয় মুদ্ৰা বজাৰক দুটা খণ্ডত ভাগ কৰিব পাৰি – অসংগঠিত আৰু সংগঠিত। এই দুটাৰ মাজত সমবায় খণ্ডৰ অস্তিত্ব আছে। ইয়াক সংগঠিত খণ্ডত অন্তৰ্ভুক্ত কৰিব পাৰি। সংগঠিত খণ্ডটোত আৰ বি আই, ৰাজহুৱা খণ্ডৰ বেংক, ব্যক্তিগত খণ্ডৰ বেংক, উন্নয়ন বেংক আৰু অন্যান্য বিত্তীয় প্ৰতিষ্ঠান আছে। অসংগঠিত খণ্ডত থলুৱা বেংকাৰ, ধনদাতা, চিট ফাণ্ড আদিৰে গঠিত।

মুদ্ৰা বজাৰৰ মূল উপাদান বা গঠনকাৰী বা উপ বজাৰসমূহ হ'ল-

১/ কল মানি মাৰ্কেট
২/ বাণিজ্যিক বিল বজাৰ
৩/ ট্ৰেজাৰী বিলৰ বজাৰ
৪/ জমা প্ৰমাণ পত্ৰৰ বজাৰ
৫/ বাণিজ্যিক কাগজৰ বজাৰ
৬/ গ্ৰহণযোগ্যতাৰ বজাৰ
৭/ জামিন ঋণৰ বজাৰ

১। কল মানি মাৰ্কেট: কল মানি বেছিভাগেই বেংকৰ প্ৰয়োজন। বাণিজ্যিক বেংকে আন বেংকৰ পৰা জামিন অবিহনে ধন ঋণ লয় যাতে নগদ ধনৰ নূন্যতম বেলেঞ্চ বজাই ৰাখিব পাৰি যাক নগদ সংৰক্ষিত অনুপাত (C R R) বুলি জনা যায়। এই আন্তঃবেংক ঋণৰ ফলত কল মানি মাৰ্কেটৰ বিকাশ ঘটিছে।

Prepared By: H. R. Farazi

কল মানি মাৰ্কেট হৈছে অতি কম সময়ৰ ঋণৰ বজাৰ। যদি টকা এদিনৰ বাবে ধাৰে দিয়া হয়, তেন্তে ইয়াক কল মানি বোলা হয়। যদি ধন এদিনতকৈ অধিক সময়ৰ বাবে আৰু ১৪ দিনলৈকে ঋণ দিয়া হয় তেন্তে ইয়াক শ্বৰ্ট নোটিছ ধন বুলি কোৱা হয়।

২। বাণিজ্যিক বিল বজাৰ: বাণিজ্যিক বিল বজাৰ হৈছে ধন বজাৰৰ আন এটা খণ্ড। ই এনে এখন বজাৰ য'ত বাণিজ্যিক বিল (হ্ৰস্বম্যাদী) ক্ৰয়-বিক্ৰয় কৰা হয়। বাণিজ্যিক বিলসমূহ গুৰুত্বপূৰ্ণ আহিলা। ব্যৱসায়িক বাধ্যবাধকতাসমূহ পালন কৰিবলৈ (বা ব্যৱসায়িক বাধ্যবাধকতাসমূহ নিষ্পত্তি কৰিবলৈ) ঘৰুৱা আৰু বিদেশী বাণিজ্য উভয়তে ইয়াক ব্যাপকভাৱে ব্যৱহাৰ কৰা হয়।

৩।ট্ৰেজাৰী বিল বজাৰ: ট্ৰেজাৰী বিল বজাৰ হৈছে এনে এখন বজাৰ যিয়ে ট্ৰেজাৰী বিলৰ ব্যৱসায় কৰে। এই বজাৰত ট্ৰেজাৰী বিল কিনা-বেচা কৰা হয়। ট্ৰেজাৰী বিল চৰকাৰৰ হ্ৰস্বম্যাদী ঋণৰ এক গুৰুত্বপূৰ্ণ আহিলা। ট্ৰেজাৰী বিল হৈছে এবছৰৰ অধিক নহ'বলগীয়া নিৰ্দিষ্ট সময়ৰ বাবে চৰকাৰে জাৰি কৰা প্ৰমিছৰী নোট বা এক প্ৰকাৰৰ বিত্তীয় বিল। ট্ৰেজাৰী বিলৰ সহায়ত চৰকাৰে অস্থায়ী চৰকাৰী ঘাটি পূৰণৰ বাবে হ্ৰস্বম্যাদী ধন সংগ্ৰহ কৰে।

৪। জমা প্ৰমাণপত্ৰৰ বজাৰ: জমাৰ প্ৰমাণপত্ৰ বজাৰ হৈছে এনে এখন বজাৰ যিয়ে চিডিৰ ব্যৱসায় কৰে। জমাৰ প্ৰমাণপত্ৰ হৈছে বৃহৎ পৰিমাণৰ ধন সংগ্ৰহৰ বাবে হ্ৰস্বম্যাদী জমা যন্ত্ৰ। এইবোৰ হ্ৰস্বম্যাদী জমা ধন যিবোৰ এটা পক্ষৰ পৰা আন এটা পক্ষলৈ হস্তান্তৰ কৰিব পৰা যায়। বেংক আৰু বিত্তীয় প্ৰতিষ্ঠানসমূহ জমা প্ৰমাণপত্ৰৰ প্ৰধান জাৰি কাৰক।

৫। বাণিজ্যিক কাগজৰ বজাৰ: বাণিজ্যিক কাগজৰ বজাৰ হৈছে মুদ্ৰা বজাৰৰ আন এটা খণ্ড। ই এনে এখন বজাৰ যিয়ে বাণিজ্যিক কাগজৰ লেনদেন কৰে। বাণিজ্যিক কাগজ হৈছে উচ্চ ক্ৰেডিট ৰেটিং থকা সুনামধন্য, সুপ্ৰতিষ্ঠিত আৰু ডাঙৰ কোম্পানীসমূহে জাৰি কৰা অসুৰক্ষিত হ্ৰস্বম্যাদী প্ৰতিশ্ৰুতি পত্ৰ। এইবোৰ ৰেহাই মূল্যত প্ৰদান কৰা হয়। বাণিজ্যিক কাগজ এতিয়া প্ৰাথমিক ব্যৱসায়ী আৰু সমগ্ৰ ভাৰতৰ বিত্তীয় প্ৰতিষ্ঠানে জাৰি কৰিব পাৰিব।

৬। গ্ৰহণযোগ্য বজাৰ: গ্ৰহণযোগ্য বজাৰ হৈছে মুদ্ৰা বজাৰৰ আন এটা উপাদান। ই বেংকাৰৰ গ্ৰহণযোগ্যতাৰ বজাৰ। গ্ৰহণযোগ্যতা ঘৰুৱা আৰু বৈদেশিক বাণিজ্য

Prepared By: H. R. Farazi

দুয়োটাৰে বাবেই উদ্ভৱ হয়। গ্ৰহণযোগ্যতা বজাৰ শব্দটোৱে আন্তঃৰাষ্ট্ৰীয় বাণিজ্যত হ্ৰস্বম্যাদী ঋণক পৰিশোধ হিচাপে ব্যৱহাৰ কৰা চুক্তিবদ্ধ চুক্তিক বুজায়।

৭।জামিন ঋণ বজাৰঃ জামিন ঋণৰ বজাৰ হৈছে মুদ্ৰা বজাৰৰ আন এটা গুৰুত্বপূৰ্ণ খণ্ড। জামিন ঋণৰ বজাৰ হৈছে এনে এখন বজাৰ যিয়ে জামিন ঋণৰ সৈতে জড়িত। জামিন মানে ঋণ পৰিশোধৰ বাবে নিৰাপত্তা হিচাপে বন্ধকত ৰখা যিকোনো বস্তু। এইদৰে জামিন ঋণ হ'ল ষ্টক, বণ্ড আদি জামিন ছিকিউৰিটিৰ দ্বাৰা সমৰ্থিত ঋণ।

ভাৰতীয় ধনৰ বজাৰৰ দোষসমূহঃ

ভাৰতীয় মুদ্ৰা বজাৰৰ আসোঁৱাহসমূহ / দোষসমূহ হ'ল-

১) অসংগঠিত খণ্ডৰ অস্তিত্বঃ ভাৰতীয় মুদ্ৰা বজাৰৰ আটাইতকৈ গুৰুত্বপূৰ্ণ দোষটো হ'ল অসংগঠিত খণ্ডৰ অস্তিত্ব। অসংগঠিত খণ্ডটোত খিলঞ্জীয়া বেংকাৰ, ধনদাতা আদি আছে।এই অসংগঠিত খণ্ডই আৰ বি আইৰ নিয়ম-নীতি মানি নচলে। ইয়াৰ উপৰিও অসংগঠিত বজাৰত সুতৰ হাৰ অধিক প্ৰচলিত।

২) সংহতিৰ অভাৱঃ ভাৰতীয় মুদ্ৰা বজাৰৰ আন এটা গুৰুত্বপূৰ্ণ অসুবিধা হ'ল মুদ্ৰা বজাৰখন বিভিন্ন খণ্ডত বিভক্ত। দুৰ্ভাগ্যজনকভাৱে এই অংশবোৰ ইটোৱে সিটোৰ লগত শিথিলভাৱে সংযুক্ত হৈ আছে। সংগঠিত আৰু অসংগঠিত খণ্ডৰ মাজত কোনো সমন্বয় নাই। আৰ বি আই গঠন আৰু বেংকিং নিয়মাৱলী আইন গৃহীত হোৱাৰ লগে লগে পৰিস্থিতিৰ উন্নতি ঘটিছে।

৩) সুতৰ হাৰৰ বৈষম্য: বিভিন্ন মুদ্ৰা বজাৰ আৰু মুদ্ৰা বজাৰৰ বিভিন্ন খণ্ডত সুতৰ হাৰ এতিয়াও পৃথক। বজাৰত অত্যধিক সুতৰ হাৰ প্ৰচলিত হৈ আছে। উদাহৰণস্বৰূপে, চৰকাৰৰ ঋণৰ হাৰ। বাণিজ্যিক বেংকৰ ঋণৰ হাৰ, সমবায় বেংকৰ হাৰ আৰু বিত্তীয় প্ৰতিষ্ঠানৰ হাৰ। সুতৰ হাৰৰ এই বৈষম্যৰ কাৰণ হৈছে এটা ছেগমেণ্টৰ পৰা আন এটা ছেগমেণ্টলৈ পুঁজিৰ গতিশীলতাৰ অভাৱ।

৪) মুদ্ৰা বজাৰৰ ঋতুভিত্তিক বৈচিত্ৰ্যঃ ভাৰতীয় মুদ্ৰা বজাৰত ধনৰ চাহিদা ঋতুভিত্তিক প্ৰকৃতিৰ। নৱেম্বৰৰ পৰা জুনলৈকে ব্যস্ততাৰ বতৰত কৃষিজাত সামগ্ৰী, চেনি, জাগুৱাৰ আদি ঋতুভিত্তিক উদ্যোগৰ বিপণনৰ বাবে ধনৰ প্ৰয়োজন হয়।জুলাইৰ পৰা

Prepared By H. R. Farazi

অক্টোবৰলৈকে ধনৰ চাহিদা কম। ফলত এটা পিৰিয়ডৰ পৰা আন এটা পিৰিয়ডলৈ ঋণৰ হাৰ উঠা-নমা হয়।

৫) বিল বজাৰৰ অনুপস্থিতিঃ ভাৰতৰ বিল বজাৰখন ভালদৰে উন্নত নহয়। আমাৰ দেশত সুস্থ বাণিজ্যিক বিনিময় বিলৰ অতি অভাৱ। অভ্যাস হিচাপে ভাৰতীয় ব্যৱসায়ীসকলে সঠিকভাৱে উলিওৱা বিনিময় বিলৰ পৰিৱৰ্তে হুণ্ডিৰ আশ্ৰয় লয়।

৬) সীমিত যন্ত্ৰঃ বাণিজ্যিক বিল, বাণিজ্যিক কাগজ, কোষাগাৰ বিল, ইত্যাদি হ্ৰস্বম্যাদী যন্ত্ৰৰ যোগান অতি সীমিত আৰু অপৰ্যাপ্ত।

৭) অংশগ্ৰহণকাৰীৰ সংখ্যা সীমিত: ভাৰতীয় মুদ্ৰা বজাৰত অংশগ্ৰহণকাৰী সীমিত। মুদ্ৰা বজাৰত প্ৰৱেশ কটকটীয়াকৈ নিয়ন্ত্ৰিত হোৱাৰ বাবে অংশগ্ৰহণকাৰীৰ সংখ্যা সীমিত।

৯) বিদেশী মুদ্ৰা বজাৰৰ সৈতে কোনো সংস্পৰ্শ নাইঃ ভাৰতীয় মুদ্ৰা বজাৰৰ লগত অন্য দেশৰ মুদ্ৰা বজাৰৰ চুক্তি কম। সামগ্ৰিকভাৱে এই সিদ্ধান্তত উপনীত হ'ব পাৰি যে ভাৰতীয় মুদ্ৰা বজাৰ তুলনামূলকভাৱে অনুন্নত।

ভাৰতীয় মুদ্ৰা বজাৰৰ ঋণ দিওঁতা আৰু ঋণ লোৱাসকল নাইবা ভাৰতীয় মুদ্ৰা বজাৰৰ অংশগ্ৰহণ কৰা প্ৰতিষ্ঠান।

১/ কেন্দ্ৰীয় চৰকাৰ: কেন্দ্ৰীয় চৰকাৰ ভাৰত চৰকাৰৰ ছিকিউৰিটিজ (জি-চেক্স) আৰু ট্ৰেজাৰী বিল (টি-বিল) ইছ্যুকাৰী। এই যন্ত্ৰসমূহ চৰকাৰৰ বিত্তীয় সাহায্যৰ লগতে চৰকাৰৰ নগদ ধনৰ প্ৰবাহ পৰিচালনাৰ বাবেও জাৰি কৰা হয়।

২।অনুসূচিত বাণিজ্যিক বেংক

বেংকে জমা প্ৰমাণপত্ৰ (চিডি) প্ৰদান কৰে যিবোৰ অসুৰক্ষিত যন্ত্ৰ। এইবোৰ সাধাৰণতে ফেচ ভেলুৰ পৰা ৰেহাই দি জাৰি কৰা হয়। যেতিয়া বেংকত জমা ধনৰ পৰিমাণ কম হয় আৰু বেংকে কম সুতৰ হাৰত ধন লাভ কৰিব পাৰে বুলি অনুভৱ কৰে তেতিয়া এইবোৰ জাৰি কৰা হয়। ইহঁতৰ ইছ্যুৰ সময়সীমা ৭ দিনৰ পৰা ১ বছৰলৈকে।

৩। ব্যক্তিগত খণ্ডৰ কোম্পানী:

ব্যক্তিগত খণ্ডৰ কোম্পানীসমূহে বাণিজ্যিক কাগজ (চিপি) আৰু কৰ্পৰেট ডিবেঞ্চাৰ জাৰি কৰে। চিপি হৈছে হ্ৰস্বম্যাদী, আলোচনাযোগ্য, ৰেহাই মূল্যৰ ঋণৰ যন্ত্ৰ। অসুৰক্ষিত প্ৰতিশ্ৰুতিপত্ৰৰ ৰূপত জাৰি কৰা হয়। যেতিয়া নিগমসমূহে বেংকৰ পৰা ঋণ লোৱাৰ

Prepared By H. R. Farazi

পৰিৱৰ্তে পোনপটীয়াকৈ বজাৰৰ পৰা হ্ৰস্বম্যাদী মূলধন সংগ্ৰহ কৰিব বিচাৰে তেতিয়া এইবোৰ জাৰি কৰা হয়।

৪। মিউচুৱেল ফাণ্ড:

মিউচুৱেল ফাণ্ডে নিজৰ ধন মুদ্ৰা বজাৰ আৰু ঋণৰ যন্ত্ৰত বিনিয়োগ কৰে। যিকোনো এটা যন্ত্ৰত তেওঁলোকে বিনিয়োগ কৰিব পৰা ধনৰ অনুপাত প্ৰতিখন আঁচনিত ঘোষণা কৰা অনুমোদিত বিনিয়োগৰ ধৰণ অনুসৰি ভিন্ন ভিন্ন হয়।

৫। নন-বেংকিং বিত্তীয় কোম্পানী:

নন-বেংকিং ফাইনেন্স কোম্পানীসমূহে (এনবিএফচি) নিজৰ ধন ঋণৰ যন্ত্ৰত বিনিয়োগ কৰে যাতে কিছুমান নিয়ন্ত্ৰণমূলক আদেশ পূৰণৰ লগতে তেওঁলোকৰ উদ্বৃত্ত ধন পাৰ্ক কৰিব পাৰে। এনবিএফচিসমূহে তেওঁলোকৰ নিকা সম্পত্তিৰ ১৫% বণ্ডত বিনিয়োগ কৰিব লাগিব যিয়ে এছএলআৰৰ প্ৰয়োজনীয়তা পূৰণ কৰে।

মুদ্ৰা বজাৰ আৰু মূলধনী বজাৰৰ মাজত সাদৃশ্য তলত দিয়া ধৰণৰ:

দুয়োটা আন্তঃৰাষ্ট্ৰীয় বিত্ত বজাৰৰ গুৰুত্বপূৰ্ণ উপাদান

দুয়োখন বজাৰতে বিনিয়োগকাৰীয়ে ঋণৰ ছিকিউৰিটি ক্ৰয় কৰাৰ অনুমতি দিয়ে

ব্যৱসায় আৰু চৰকাৰসমূহে পৰিচালনাৰ বাবে ধন সংগ্ৰহৰ বাবে দুয়োখন বজাৰৰ ওপৰত নিৰ্ভৰশীল

বৈদেশিক মুদ্ৰাৰ বজাৰ

হৈছে এক বিশ্বব্যাপী বিকেন্দ্ৰীকৃত বজাৰ য'ত বিভিন্ন দেশৰ মুদ্ৰা ক্ৰয় আৰু বিক্ৰী কৰা হয়। ই বিশ্বৰ আটাইতকৈ ডাঙৰ আৰু লিকুইড বিত্তীয় বজাৰ, প্ৰতিদিনে ৬ ট্ৰিলিয়ন ডলাৰতকৈ অধিক ব্যৱসায়ৰ হয়। বৈদেশিক মুদ্ৰা বজাৰে ব্যৱসায়ীসকলক এটা মুদ্ৰাক আন এটা মুদ্ৰালৈ ৰূপান্তৰিত কৰিবলৈ সক্ষম কৰি আন্তঃৰাষ্ট্ৰীয় বাণিজ্য আৰু বিনিয়োগৰ সুবিধা প্ৰদান কৰে।

বৈদেশিক মুদ্ৰাৰ বজাৰৰ মূলত তিনিটা প্ৰকাৰ:

১/ **স্পট ফৰেক্স মাৰ্কেট**

স্পট ফৰেক্স মাৰ্কেট হৈছে য'ত তাৎক্ষণিক ডেলিভাৰীৰ বাবে মুদ্ৰাৰ ব্যৱসায় কৰা হয়। অৰ্থাৎ মুদ্ৰাৰ বিনিময় বৰ্তমানৰ বজাৰ মূল্যত হয়, যিটো যোগান আৰু চাহিদা শক্তিৰ

Prepared By H. R. Farazi

দ্বাৰা নিৰ্ধাৰিত হয়। স্পট ফৰেক্স বজাৰখনেই হৈছে বিশ্বৰ আটাইতকৈ লিকুইড আৰু সক্ৰিয়ভাৱে ব্যৱসায় কৰা বজাৰ, য'ত প্ৰধান বিত্তীয় কেন্দ্ৰসমূহত ২৪ ঘণ্টাই ব্যৱসায় কৰা হয়।

২/ ফৰৱাৰ্ড ফৰেক্স মাৰ্কেট

ফৰৱাৰ্ড ফৰেক্স মাৰ্কেট হ'ল য'ত চুক্তিৰ সহায়ত ভৱিষ্যতৰ তাৰিখত পূৰ্বনিৰ্ধাৰিত বিনিময় হাৰত মুদ্ৰা ক্ৰয় বা বিক্ৰী কৰা হয়। ইয়াৰ ফলত অংশগ্ৰহণকাৰীসকলে ভৱিষ্যতৰ বিনিময় হাৰত লক ইন কৰিব পাৰে, যিয়ে মুদ্ৰাৰ উঠা-নমাৰ বিৰুদ্ধে সুৰক্ষা প্ৰদান কৰে। ফৰৱাৰ্ড ফৰেক্স মাৰ্কেট হেজিঙৰ উদ্দেশ্যে ব্যৱহাৰ কৰা হয় আৰু স্পট মাৰ্কেটৰ দৰে সক্ৰিয়ভাৱে ব্যৱসায় কৰা নহয়।

৩/ ফিউচাৰ ফৰেক্স মাৰ্কেট

ফিউচাৰ ফৰেক্স বজাৰ হৈছে এটা কেন্দ্ৰীভূত বিনিময় বজাৰ য'ত এটা নিৰ্দিষ্ট মুদ্ৰাৰ ভৱিষ্যত ডেলিভাৰীৰ এটা পূৰ্বনিৰ্ধাৰিত মূল্যৰ বাবে মানক চুক্তিৰ ব্যৱসায় কৰা হয় । ফিউচাৰ চুক্তিসমূহ হেজিং উদ্দেশ্যে ব্যৱহাৰ কৰা হয় আৰু নিয়ন্ত্ৰিত বিনিময়ত ব্যৱসায় কৰা হয়। ফিউচাৰ ফৰেক্স মাৰ্কেট স্পট মাৰ্কেটতকৈ কম লিকুইড।

বৈদেশিক মুদ্ৰাৰ বজাৰৰ অংশগ্ৰহণকাৰী

বৈদেশিক মুদ্ৰাৰ বজাৰত অংশগ্ৰহণ কৰা প্ৰতিষ্ঠানসমূহ ভিতৰত আছে:

- বাণিজ্যিক বেংক: বেংকসমূহ হৈছে বৈদেশিক মুদ্ৰাৰ বজাৰত আটাইতকৈ সক্ৰিয় অংশগ্ৰহণকাৰী, তেওঁলোকে নিজৰ গ্ৰাহকৰ হৈ আৰু নিজৰ একাউণ্টৰ বাবে ব্যৱসায় কৰে।
- কেন্দ্ৰীয় বেংক: কেন্দ্ৰীয় বেংকে নিজৰ দেশৰ মুদ্ৰানীতি পৰিচালনা আৰু মুদ্ৰাৰ মূল্য সুস্থিৰ কৰিবলৈ বৈদেশিক মুদ্ৰাৰ বজাৰত অংশগ্ৰহণ কৰে।
- হেজ ফাণ্ড আৰু বিনিয়োগ সংস্থা: এই প্ৰতিষ্ঠানসমূহে নিজৰ ক্লায়েণ্টৰ বাবে লাভৰ সৃষ্টি কৰিবলৈ বৈদেশিক মুদ্ৰা বজাৰত ব্যৱসায় কৰে।
- নিগম: বহুজাতিক নিগমসমূহে নিজৰ মুদ্ৰাৰ বিপদ পৰিচালনা কৰিবলৈ বৈদেশিক মুদ্ৰাৰ বজাৰ ব্যৱহাৰ কৰে, বিশেষকৈ আন্তঃৰাষ্ট্ৰীয় বাণিজ্য চলোৱাৰ সময়ত।

Prepared By: H. R. Farazi

● খুচুৰা ব্যৱসায়ী: ব্যক্তিগত ব্যৱসায়ীয়ে অনলাইন দালালৰ জৰিয়তে বৈদেশিক মুদ্ৰাৰ বজাৰত অংশগ্ৰহণ কৰিব পাৰে, মুদ্ৰাৰ মূল্যৰ গতিবিধিৰ পৰা লাভৱান হ'ব পাৰে।

● চৰকাৰ: চৰকাৰে নিজৰ মুদ্ৰাৰ মূল্য পৰিচালনা আৰু নিজৰ দেশৰ অৰ্থনৈতিক স্থিতিশীলতা বজাই ৰাখিবলৈ বৈদেশিক মুদ্ৰাৰ বজাৰত অংশগ্ৰহণ কৰে।

বৈদেশিক মুদ্ৰাৰ বজাৰৰ বৈশিষ্ট্য

বৈদেশিক মুদ্ৰাৰ বজাৰখনৰ কেইবাটাও মূল বৈশিষ্ট্য আছে যিয়ে ইয়াক অন্যান্য বিত্তীয় বজাৰৰ পৰা পৃথক কৰি তোলে।

১/ ই এক বিকেন্দ্ৰীকৃত বজাৰ যিয়ে সপ্তাহৰ ৫ দিন ২৪ ঘণ্টা একাধিক সময় মণ্ডলত কাম কৰে।

২) ই বিশ্বৰ আটাইতকৈ ডাঙৰ আৰু লিকুইড বজাৰ, য'ত ব্যৱসায়ৰ পৰিমাণ বেছি আৰু লেনদেনৰ খৰচ কম।

৩) বজাৰখন অৰ্থনৈতিক সূচক, ৰাজনৈতিক পৰিঘটনা, কেন্দ্ৰীয় বেংকৰ নীতিকে ধৰি বিভিন্ন কাৰকৰ দ্বাৰা প্ৰভাৱিত হয়।

৪) বজাৰে ব্যৱসায়ীসকলক ব্যৱসায়িক কৌশলৰ এক পৰিসৰৰ জৰিয়তে মুদ্ৰাৰ মূল্যৰ গতিবিধিৰ ওপৰত জল্পনা-কল্পনাৰ সুযোগ প্ৰদান কৰে।

৫) ব্যক্তি, বিত্তীয় প্ৰতিষ্ঠান, চৰকাৰকে ধৰি বিভিন্ন অংশগ্ৰহণকাৰীৰ বাবে বজাৰখন সুলভ।

৬।বৈদেশিক মুদ্ৰাৰ বজাৰৰ পৰা অতি সহজে মুদ্ৰা বিভিন্ন দেশৰ মুদ্ৰালৈ ৰূপান্তৰিত কৰিব পাৰো।

বিদেশী মুদ্ৰা বজাৰৰ কাৰ্য্যসমূহ:

বৈদেশিক মুদ্ৰা বজাৰৰ বিভিন্ন কাৰ্য্যসমূহ তলত দিয়া ধৰণৰ:

স্থানান্তৰ কাৰ্য্য: বৈদেশিক মুদ্ৰাৰ বজাৰৰ মৌলিক আৰু আটাইতকৈ স্পষ্ট কাম হ'ল ধন বা বিদেশী মুদ্ৰাসমূহক তেওঁলোকৰ পেমেণ্ট নিষ্পত্তিৰ বাবে এখন দেশৰ পৰা আন এখন দেশলৈ স্থানান্তৰ কৰা। বজাৰে মূলতঃ এখন দেশৰ মুদ্ৰা আন এটালৈ দেশৰ মুদ্ৰা লৈ ৰূপান্তৰিত কৰে।

Prepared By: H. R. Farazi

ঋণৰ কাৰ্য্য: বিভিন্ন দেশৰ পৰা অহা সামগ্ৰী আৰু সেৱাৰ প্ৰবাহৰ সুবিধাৰ বাবে আমদানিকাৰকসকলক হ্ৰস্বম্যাদী ঋণ প্ৰদান কৰে। আমদানিকাৰকে বিদেশী ক্ৰয়ৰ বাবে নিজৰ ক্ৰেডিট ব্যৱহাৰ কৰিব পাৰে।

হেজিং কাৰ্য : বৈদেশিক মুদ্ৰাৰ বজাৰৰ তৃতীয়টো কাম হ'ল বৈদেশিক মুদ্ৰাৰ হেজিং কৰা। বৈদেশিক মুদ্ৰাৰ পক্ষসমূহে বিনিময় হাৰৰ উঠা-নমাৰ বাবে প্ৰায়ে ভয় কৰে, বিদেশী মুদ্ৰা বজাৰৰ কাৰ্য্যসমূহ: বৈদেশিক মুদ্ৰা বজাৰৰ বিভিন্ন কাৰ্য্যসমূহ তলত দিয়া ধৰণৰ:

Prepared By: H. R. Farazi